

**Золотухіна Л.О.,**

професор кафедри цивільно-правових  
дисциплін ДДУВС, д. ю. н., професор

## **ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МЕДІАТОРА**

Непорозуміння та конфлікти – це неминуха реальність будь-яких відносин. Звісно, кожна людина за відновленням свого порушеного права може звернутися до суду. Проте, коли мова йде про таку категорію як «інтерес», варто звернутись до альтернативного способу вирішення конфліктів, зокрема медіації. Особливо це актуально для сімейних та трудових спорів.

Відповідно до статті 1 Закону України “Про медіацію”, медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. До того ж дія цього Закону поширюється на суспільні відносини, пов’язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних. Медіація може бути проведена до звернення до суду, третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу або під час досудового розслідування, судового, третейського, арбітражного провадження, або під час виконання рішення суду, третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу [1].

Можливість врегулювання трудових спорів шляхом медіації передбачена і Кодексом законів про працю. Відповідно до ст. 222<sup>1</sup> трудовий спір між працівником і власником або уповноваженим ним органом незалежно від форми трудового договору може бути врегульовано шляхом медіації відповідно до Закону України «Про медіацію» з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом. Договір про проведення медіації та угода за результатами медіації у трудових спорах укладаються в письмовій формі.

У разі невиконання чи неналежного виконання угоди за результатами медіації сторони медіації мають право звернутися для розгляду трудового спору до органів, передбачених статтею 221 Кодексу законів про працю.

Відповідно до ст. 15 Закону України «Про медіацію» у разі порушення зобов’язань за договором про проведення медіації медіатор несе цивільно-правову відповідальність відповідно до закону; у випадках, передбачених законом, медіатор несе адміністративну чи кримінальну відповідальність. У разі недотримання норм професійної етики медіатор несе відповідальність, визначену статутом або положенням об’єднання медіаторів, членом якого він є.

Із метою визначення напрямів удосконалення інституту відповідальності медіатора в Україні варто проаналізувати зарубіжний досвід законодавчого закріплення цього питання.

У США основним видом відповідальності, що застосовується до медіаторів за порушення професійних обов'язків, є дисциплінарна відповідальність. Наприклад, у штаті Флорида діє Кваліфікаційна рада медіаторів – орган, що підпорядковується судовій системі та вповноважений вирішувати питання щодо накладення на медіаторів дисциплінарних стягнень. Так, у 2013 році за стягнення зі сторін спору завищеного гонорару та порушення вимог щодо конфлікту інтересів, чесності та неупередженості, інших етичних засад Рада зобов'язала сертифікованого медіатора пройти навчання щодо етики медіації та підготувати звіт про здобутий досвід [2]. У 2014 році за порушення вимог щодо конфлікту інтересів на шість місяців зупинили сертифікацію іншого медіатора штату Флорида [3].

У 2019 році Європейська комісія з питань ефективності правосуддя Ради Європи підготувала «Європейський довідник із медіаційного законодавства» (“European Handbook for Mediation Lawmaking”), де було узагальнено досвід законодавчої регламентації відповідальності медіаторів у Сербії, Бельгії та Австрії. Європейська комісія рекомендує державам:

- 1) установити цивільно-правову відповідальність медіатора та організацій, які надають послуги з медіації;
- 2) застосовувати щодо медіаторів адміністративну або дисциплінарну відповідальність;
- 3) передбачити порядок дисциплінарного провадження, наближений до судового розгляду;
- 4) чітко визначити санкції, що можуть бути застосовані (попередження, догана, обов'язок проходження стажування та ін.);
- 5) вимагати страхування діяльності у сфері медіації [4, с. 16].

Закон Республіки Молдова «Про медіацію» від 8 серпня 2015 року [5] встановлює дисциплінарну відповідальність медіатора за порушення професійних обов'язків, передбачених у законі та нормах професійної етики, і положень про конфлікт інтересів, конфіденційність, нейтральність та неупередженість. Медіатор не несе відповідальності за нездатність сторін прийти до компромісу з метою дружнього вирішення спору, а також за невиконання умов мирової угоди, укладеної між сторонами. Будь-яка зацікавлена особа може звернутися до спеціального органу (Ради з медіації) та повідомити про порушення медіатором своїх обов'язків, у результаті чого на останнього може бути накладено такі стягнення, як попередження, догана, зупинення діяльності у сфері медіації строком від одного до шести місяців, позбавлення атестата медіатора.

Такі ж дисциплінарні стягнення передбачені в законодавстві Республіки Азербайджан про медіацію, де додатково закріплено, що медіатор не звільняється від дисциплінарної, цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності за шкоду, заподіяну в результаті порушення обов'язків, визначених законом, а також від дисциплінарної відповідальності, передбаченої організацією з медіації, членом якої він є. Окрім цього,

медіатор позбавляється членства Ради з медіації у разі непроходження курсу підвищення кваліфікації [6].

У Румунії за порушення професійних обов'язків у сфері медіації визначено дисциплінарну та цивільно-правову відповідальність, яка передбачає відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої учасникам медіації. До того ж підставами притягнення медіатора до відповідальності є: порушення зобов'язань щодо конфіденційності, неупередженості та нейтралітету; відмова у відповіді на запити державних органів; відмова у поверненні документів, доручених сторонами в процесі здійснення посередництва; представництво або допомога одній зі сторін спору в медіації; здійснення інших дій, які впливають на професійну доброчесність [7, с. 11–13].

Отже, основним видом відповідальності медіаторів у більшості країн є дисциплінарна. Рідше застосовується цивільно-правова та кримінальна. А. Хамадneh визначає, що обов'язковим є закріплення умов цивільно-правової відповідальності медіатора, серед яких: наявність шкоди, яка є результатом діяльності медіатора (як-от порушення таємниці медіації); шкоди було завдано під час виконання медіатором своїх професійних обов'язків; медіатор вийшов за межі своїх повноважень. Кримінальна відповідальність може бути передбачена за розголошення професійної таємниці, викрадення або фальсифікацію документів або доказів, отриманих медіатором у процесі здійснення медіації [8, с. 107–108].

Зважаючи на те, що інститут медіації в Україні знаходиться на етапі розвитку, доцільно сприйняти позитивний досвід країн, де вона успішно застосовується. При цьому, щодо відповідальності медіаторів, забезпечивши баланс стосовно невтручання в сам процес медіації і контролю з боку держави та відповідних професійних організацій щодо якості надання зазначеної послуги.

---

1. Про медіацію. Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

2. Mediator Disciplinary Actions. *The Florida Bar*. 2013. URL : <https://www.floridabar.org/the-florida-bar-news/mediator-disciplinary-actions-5/>.

3. Mediator Disciplinary Actions. *The Florida Bar*. 2014. URL : <https://www.floridabar.org/the-florida-bar-news/mediator-disciplinary-actions-2/>.

4. European Handbook for Mediation Lawmaking. *The European Commission for the Efficiency of Justice*. 2019. URL : <https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928>.

5. Закон Республики Молдова No 137. URL : <https://mediation-eurasia.pro/zakonodatelstvo/zakon-respubliki-moldova-137-o-mediaci>.

6. Закон Азербайджанской Республики «О медиации» No 1555-VQ. URL : [http://base.spinform.ru/show\\_doc.fwx?rgn=122426](http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=122426).

7. Buzatu N. E. The Responsibility of the Mediator. *AGORA International Journal of Juridical Sciences*. 2013. No 4. pp. 10–14.

8. Hamadneh A. F. Legal liability of the Mediator. *Journal of Law, Policy and Globalization*. 2016. Vol. 46. pp. 102–109.